

קדושת ירושלים, עיר הנצח

פלא גדול הוא, אבל אי אפשר להכחיש, אין השם "ירושלים" מופיע בחמישה חומשי תורה. אין זאת מפני שהיא איננה כל כך חשובה, אלא אדרבה מפני שהיא חשובה יותר מהכל. כי איך התורה מכנה לה? "המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשומו שמו שם" (דברים י"ב, כ"א). וכן בעוד תשעה עשר מקומות היא נקראת "אשר יבחר ה'" ולא נאמר בקצרה "ירושלים".

ולמה נאמרה הגדרה מיוחדת זו "לשום שמו שם"? כי כך כתוב בסוף ספר יחזקאל: "ושם העיר, מיום ה' שמה". כלומר כאשר האדם יקבע פגישה עם חברו לעלות לירושלים, יתבטא "עולים אנו לעיר אשר ה' השרה את שכינתו שמה". וכולם ידעו לאיזה מקום הוא התכוון. כי זה המקום אשר בחר בו ה' עוד לפני בריאת העולם (מדרש תהלים, מזמור ע"ו). פסוק מפורש הוא "כי בחר ה' בציון, איוה למושב לו" (תהלים קל"ב, י"ג).

הבדל גדול יש בין קדושת ירושלים לבין קדושת שאר ארץ ישראל:

קדושת א"י תלויה בביאת רוב העם אליה ("ביאת כולכם", כתובות כה. ובה "רובו ככולו", נזיר מ"ב). אבל לעומת זאת "קדושת המקדש וירושלים היא מפני שכינה, ושכינה אינה בטלה" (רמב"ם, הלכות בית הבחירה פרק ו', הלכה ט"ז). כלומר קדושת ירושלים אינה נובעת מהימצאות עם ישראל בה, אלא מפני השפעת הקב"ה בה באופן תמידי.

ועוד הבדל יש. בכל שטחי א"י אסור למכור לגוי או להשכיר לו אדמה או בית. הרי כתוב "ולא תחנם" (דברים ז', ב). אבל אם הנכרי יקים לו בית מעצמו, אין בסמכותנו למנוע זאת ממנו. אבל לעומת זאת, לא נותנים בירושלים מקום לגר תושב (רמב"ם, הלכות בית הבחירה, פרק ז' הלכה י"ד). זאת אומרת אפילו אם יקים לעצמו שם אוהל או מבנה, יש לפעול שיעתיק מגוריו מחוץ לעיר.

ובענייני אגדה מצאנו כי לימדו אבחנו גם כלפי יהודים. "לא כירושלים של עולם הזה, ירושלים של עולם הבא. (אין הכוונה לעולם הנשמות אלא לימות המשיח, כסגנון חז"ל בבבא בתרא קכ"ב ע"א). ירושלים של עולם הזה, כל הרוצה לעלות עולה. ירושלים של עולם הבא אין עולין לה אלא המזומנים לה" (בבא בתרא ע"ב). אפשר לומר, כשם שרבן גמליאל היה מכריז "כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש" (ברכות כח ע"א) כך ירושלים נקראת "עיר האמת" (זכריה ח', ג) לא יכול כל אחד לדרוך בה.

כתוב "כי בעת ההוא יקראו לירושלים כסא ה'" (ירמיה ג', י"ז). צריך ביאור מה הרעיון בזה? ענה על כך רבי אברהם בן הרמב"ם (בביאורו על התורה, על שמות ט"ו, י"ח). וז"ל: "ה' ימלוך לעולם ועד. בשכון ישראל ומנוחתם בארץ ישראל ובנין המקדש,

תופיע מלכותו יתעלה במציאות ובעולמו בין האומות, ככתוב 'ועלו מושיעים בהר ציון וכו' והיתה לה' המלוכה' (עובדיה פסוק כ"א) עכ"ל. כי הרי הרמב"ם הגדיר המושג השמימי של "כסא" כך: "כיון שלא היו יושבים על הכסא כי אם בעלי הרוממות והגדולה כגון המלכים, ונעשה הכסא דבר מצוי המורה על כבוד מי שנעשה בשבילו. ולפיכך נקרא המקדש 'כסא' (ירמיה י"ד, כ"א) וכו'. ובגלל ענין זה נקראו השמים 'כסא' (ישעיה ס"ו, א) מפני שהם מורים אצל מי שיודעם ומתבונן בהם על גדולת ממציאם ומניעם ומנהיג העולם השפל בשפע טובם" ("מורה נבוכים", חלק א', פרק ט').

ואם תחפש לסוד של "כסא" שבפסוק זה על ירושלים, עיין דברי מהר"ם אלשיך על ירמיה ג'.

על הפסוק בו התחלנו "בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה' ונקוו אליו כל הגוים לשם ה' לירושלים, ולא ילכו עוד אחרי שרירות לבם הרע" (ירמיה ג', י"ז) כותב המלבי"ם: "תחת שעתה ה' בשמים הכין כסאו, שמלכותו והנהגתו נראית בשמים שמנהיג הכל על פי חקות הטבע. אז תתראה מלכות ה' והנהגתו בירושלים בהנהגה נסית למעלה מן הטבע, (שיודמה) [יהיה דומה] ששם יושב ה' ומנהיג ומשגיח ומולך. ולכן 'קוו אליה כל הגוים' ולא למלחמה או לאכול מפריה, רק 'לשם ה' וגם לירושלים בעבור חשיבות העיר. 'ולא ילכו עוד אחרי שרירות לבם' כי יכירו כולם מלכות ה' ואחדותו, דרכיו ותורתו" עכ"ל (וחלק מדבריו מבוסס על דברי מהר"ם אברבנאל על הפסוק הזה).

וזה כמעט מפורש בתורה בפרשת אמור. ידוע כי מצוות התורה ליטול לולב והמינים בסוכות היא אך ורק ביום הראשון בלבד של חג הסוכות, כדכתיב "ולקחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כ"ג, מ). אבל הרי אח"כ באותו פסוק עצמו כתוב "ושמחתם לפני ה' שבעת ימים"? ענו על כך בירושלמי (סוכה פרק ג', הלכה א') כי הכוונה היא בכל העיר ירושלים, הנקראת "לפני השם" שם יש ליטול את הלולב כל שבעת הימים! וכן הביא הרמב"ם (פירוש המשניות, סוכה פרק ג', משנה י'). והבאנו לכך אסמכתא מקראית. כי במצוות מעשר שני וכו' נצטוינו "והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם, שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם, עולותיכם ומעשרותיכם ותרומת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה'. ושמחתם לפני ה' אלהיכם" וכו' (דברים י"ב, י"א-י"ב). ויש כאן גזירה שווה בין צירוף המלים: "ושמחתם לפני השם", ועניינו אך ורק בירושלים.

נסיים כאן בעניין שמירת ה' על עירנו, עיר הנצח (ברכות נח ע"א)

כתוב "ירושלים הרים סביב לה, וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם" (תהלים קכ"ה, ב'). זאת אומרת, כל המסתובב בירושלים או הבא אליה לביקור, רואה שבעה הרים סביב לה. והם כדלהלן: הר הצופים, הר שנלר, הר פלז'ה, הר אבו טור, הר מועצות רעות, הר אבו דיס, והר הזיתים. וכל מעמיק בתורה מבין שהמספר שבעה אינו מקרה. ולמה קבע ה' לירושלים מבנה טופוגרפי מיוחדת זו? אלא שהפסוק מגלה דבר ה': "ואני אהיה לה

נאום ה' חומת אש סביב, ולכבוד אהיה בתוכה" (זכריה ב', ט'). מהמחזה הנראה לעינינו, עלינו לשפוט על הרעיון הפנימי. ה' שומר עלינו!

כל יהודי כשר חייב להתאזר עוז ובטחון ממחשבה יקרה זו. ונסיים בדברי ספר הכוזרי, בסוף ספרו: "וירושלים לא תיבנה כי אם כאשר ישתוקו אליה בני ישראל תכלית תשוקה (!) עד אשר יחוננו את אבניה ואת עפרה".

באמת כל מעלתה של ארץ הקודש היא רק מפני שבקרבה שוכנת עיר הקודש ירושלים. כן כתב מהר"ל ("גור אריה", סוף פרשת ויצא, בראשית ל"ב, א'). וכן מפורש בזהר (חלק א' דף קי"ד ע"א). ובזה מבואר למה כמה פעמים חז"ל מזכירים שבח "ירושלים" ומביאים פסוק שם על כלל ארץ הקודש וכמו בברכות (ו', ע"ב) "כי אשיב את שבות הארץ". כי זה תלוי בזה.